

"TREĆI DAN JE USKRSNUO"

BIBLIJSKO-DUHOVNO IŠČITAVANJE
ISKUSTVA PANDEMIJE

(TALIJANSKA) BISKUPSKA KOMISIJA ZA NAUK VJERE,
NAVJEŠTAJ I KATEHEZU

VRIJEME SLUŠANJA

“Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našeg vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika, te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi

našlo odjeka u njihovu srcu (*Gaudium et spes*, 1). Tako nas uči Koncil. U ovom duhu i s otvorenošću srca, želimo se propitivati obzirom na posljedice koje su zadesile našu Zemlju – i druge zemlje – u razdoblju nakon pandemije korona virusa.

Obraćajući se vjernicima i nevjernicima, kao Pastiri želimo predložiti jedno “duhovno i biblijsko čitanje” ovog iskustva, koje nas sve dotiče ponajprije kao ljudske osobe.

Mi kršćani, prvenstveno, sve životne događaje gledamo u svjetlu *pashalnog misterija*, koji svoj vrhunac ima u navješćaju da je Krist “treći dan uskrsnuo” (1Kor 15, 4). Ovih nekoliko riječi izražavaju srž vjere zajednice vjernika, povjerenje u milost koja nam je darovana i koja se nastavlja širiti u vremenu i prostoru. U tom događaju susreću se ljudska vremenitost i Božja vječnost, postajući središte povijesti, fundamentalni kriterij, ključ razumijevanja cjelokupne stvarnosti.

Vrijeme je da zajedno slušamo glas Duha Svetoga kojeg nam je Isus predao na križu (usp. Iv 19, 30) i na Posljednjoj večeri (usp. Iv 20, 22). Zadaća je Duha Svetoga da nas uvede u istinu onoga što se događa (usp. Iv 16, 13). Pokušat ćemo se približiti našoj stvarnosti, vođeni Njegovim glasom, pronalazeći blago prvenstveno na Biblijskim stranicama, koje prenose posljednje sate Isusovog zemaljskog iskustva: na tim stranicama osiguran je otvoreni prostor u kojem vjernici mogu susresti Gospodina uvijek iznova, dok nevjernici mogu osjetiti kako su njihova pitanja prihvaćena i čuvana.

DRAMA VELIKOG PETKA

“Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?” (Mt 27, 46). U evanđeoskom pripovijedanju vapaj koji je izašao iz srca Isusa Raspetoga ostaje na trenutak bez odgovora. Možemo

pretpostaviti kako su isto to pitanje uputili i članovi Isusove obitelji i njegovi prijatelji, koji su ostali uz njega ili su se udaljili: “Bože naš, zašto si nas ostavio?”

U ovim mjesecima pandemije svi smo se zapitali o smislu ovog iznenadnog i tragičnog iskustva. “Nasta tama po svoj zemlji” (Mt 27, 45): i kao da su se ova tri sata Velikog petka, od podneva do tri sata poslijepodne, rastegla, obavijajući naš svijet tamom patnje i smrti.

Pandemija nam je otkrila svjetsku bol koju je prouzročila i koju će prouzrokovati u budućnosti, kroz opsežne i dugotrajne socijalne i ekonomske posljedice. Radi se o dubokim patnjama: kao što su smrt dragih osoba, posebno starijih, koje umiru bez obiteljske topline, osjećaj nemoći liječnika i medicinskog osoblja, nesnalaženje institucija, sumnje i krize vjere, smanjenje ili gubitak posla, ograničavanje socijalnih odnosa.

Pandemija je tako naglo probudila one koji su mislili kako će moći sigurno spavati na krevetu nepravde i nasilja, gladi i siromaštva, ratova i bolesti: katastrofe prouzročene velikim dijelom ekonomsko-financijskim sustavom utemeljenom na profitu, koji u svoj sustav nije uspio integrirati bratske socijalne odnose i brigu za stvoreno. Korona virus je uzdrmao našu površnost i bezbrižnost i pokazao jednu drugu pandemiju, ne manje opasnu, često spominjanju od pape Franje: ravnodušnost.

Slika svijeta koji je obojen u crvene zone na temelju raširenosti virusa, podsjeća na biblijsku sliku “crvene” zemlje, koja je natopljena krvlju brata koja “više” Bogu (usp. Post 4, 10).

Sve ovo kao da je sažeto u bolnom uzviku Raspetoga usmjerenom prema nebu, kao neka optužba Bogu, jedno dramatično pitanje smisla u susretu sa smrću: zašto toliko patnje u svijetu? Pitanje koje odzvanja u srcima mnogih, vjernika i nevjernika, i koje zahtjeva reakciju.

Na Kalvariji su i drugi ljudi. Blizu križa nalaze se neke žene, ljubljeni učenik, satnik, Nikodem, Josip iz Arimateje. Naravno, malo ih je, ali oni su predstavnici ostatka čovječanstva sposobnih “stajati na nogama” ispod križa (usp. Iv 19, 25) kako bi bili podrška Isusu, prateći ga u smrt, osiguravajući mu dostojan ukop. Taj Petak otkriva se kao dan ne samo patnje i smrti, nego također suosjećanja i dijeljenja.

Ako gledamo našu sadašnjost u svjetlu ove scene, ne možemo ne prepoznati kako su prije svega doktori, medicinske sestre i tehničari, sanitetsko osoblje “stajali na nogama” pod križem zaraženih osoba. Civilna zaštita, pastoralni suradnici i volonteri, katehete i službenici Caritasa umanjivali su materijalno, psihičko i duhovno siromaštvo. Novinari su slikom i riječju donosili nadu u obitelji, u bolnice, u domove za starije i u zatvore. Snage reda i mnogi volonteri služili su kolektivu hrabro i predano. Odredbe Nacionalne i lokalne stožere građani su u potpunosti prihvaćali s dubokim svijješću odgovornosti.

Iako povremeno nije nedostajalo poteškoća, članovi obitelji otkrili su prostor za nove odnose, iskrene i vlastite “kućnoj Crkvi”, u kojoj je rasla molitva, slavlje Vazmenog vremena, razmatranje i djela milosrđa. Također, na ovaj način ponovno se otkrilo “krsno svećeništvo” i “duhovni kult”, koje često nisu pronalazili pravo mjesto u našim župama.

Kršćanske konfesije pronalazile su zajedničke trenutke molitve, produbljujući ekumenske veze; a također pojedine zajednice muslimana i drugih religija izražavale su svoju blizinu i solidarnost.

Uviđamo, Veliki petak ljudske povijesti donio je sa sobom duboku bol, ali i nova djela vjere i ljubavi, prihvaćanje slabih i osjetljivost za međuljudske odnose. Kao nikad do sad odzvanjaju

pozivi pape Franje iz apostolske pobudnice *Radost evanđelja* kao istinski pastoralni program: “Stvarnost je superiornija od ideje” (br. 231); “Više volim jednu neurednu, ranjenu i prljavu Crkvu koja je izašla na ulice, nego jednu bolesnu Crkvu zbog zatvorenosti i komotnosti u nastojanju da sačuva svoju sigurnosti” (br. 49); “Našem hodu trebamo dati ritam ozdravljujuće blizine, s jednim pogledom punim poštovanja i suosjećanja, koje u isto vrijeme ozdravlja, oslobađa i potiče do punine kršćanskog života” (br. 169).

TIŠINA VELIKE SUBOTE

“I bijaše pokopan” (1Kor 15, 4). Nakon smrti Isus dopušta da ga se skine s križa, prostre po zemlji, zamota u ručnike, stavi u grob, zatvori velikim kamenom. Ono što Isusovo

tijelo podnosi je jedna pasivnost koja je dragocjena, koja otkriva našu pasivnost: dolazimo na svijet željeni i prihvaćeni od drugih, hranjeni i oblačeni od drugih, i na kraju života nećemo više biti vlasnici svoga tijela koje će biti predano drugima i zemlji. Htjeli mi to ili ne, svi smo “ovisni”, ograničeni.

Virus je zadao fatalni udarac obmanjujućoj svemoći, scijentizmu samodostatnosti, prometejskim sklonostima suvremenog čovjeka. Prouzročio je duboki nemir, nešto kao planetarna trauma, posebno u bogatim i industrijski razvijenim zemljama: zadesio ih je zaprepašćujući gubitak osjećaja sigurnosti koju su olako smatrali svojinom. Odjednom, i ovaj dio populacije suočio se sa svojom ograničenošću i s vlastitim predanjem u ruke drugima, s jednim velikim kamenom na ulazu u grob.

Postali smo svjesni, kako nas podsjeća papa Franjo, da smo “svi u istoj lađi” (27. ožujak 2020.): ne postoje sigurni brodovi i razbijeni splavovi, već jedan jedini veliki trajekt na kojem su neki mislili kako si mogu osigurati privilegirane odjeljke. Sada – možemo reći - kako smo “u istom grobu”: dijelimo strah i smrt, tjeskobu i siromaštvo. Svi se, bez razlike, žurimo da izađemo iz groba. Želimo odmah uskrsnuti poslije Golgote. No u ovoj brzini skriva se jedna napast: da pandemiju shvatimo kao jednu ružnu zgradu u životu više nego kao jednu priliku za rast; jedan kronos kojeg treba pustiti da što prije protekne, nego kao jedan kairos kojeg treba prihvatiti i dopustiti da nas pouči.

Dan nakon Isusove smrti obilježen je tišinom. Ne praznom tišinom, nego tišinom ispunjenom iščekivanjem i dijeljenjem.

Isus “iz onoga što prepati nauči slušati” (Heb 5, 8). Patnja kao takva može postati školom iako je kao takvu ne treba tražiti i promicati. U dramatičnim zbivanjima jedan događaj kojeg nismo birali dao nam je priliku ponizno ući u njega kako bi očistio naš pogled i našu vjeru.

Nažalost, ovih mjeseci bile su odaslane obmanjujuće teološke interpretacije o podrijetlu pandemije, koja je predstavljena kao Božja kazna i bič zbog ljudskih grijeha. Takva tumačenja imaju gorak okus Jobovih prijatelja, koji smatrajući kako daju jedno “logično” objašnjenje, u konačnici ne osjećaju bol patnika i ne razmišljaju u skladu s biblijskim Bogom.

U subotnjoj tišini pojavio se još jedan neprimjeren stav: napast za čudom. Pojedine geste, koje malo imaju s poniznom liturgijskom čistoćom, otkrivaju ponajviše teškoću da se ostane u grobu, dijeleći patnju i tjeskobe svake osobe pred činjenicom smrti i obraćajući se Bogu, koji je svemoćan u svojoj ljubavi, u zrelosti i poniznosti.

Iskustvo ovog vremena snažno je ponudilo jedan drugi aspekt vlastit Velikoj suboti: post od euharistije. Izašla je na vidjelo jedna iskrena privrženost mnogih svećenika i vjernika misnoj liturgiji i pričesti. Uska povezanost između euharistijskog tijela i eklezijalnog tijela – odakle se

uzvišena izreka “Euharistija tvori Crkvu” - pokazala istinitom, u trenutku kad nam je uskraćena. Prizor je bio neuobičajen: s jedne strane, euharistijsko tijelo izloženo na oltaru svećenika, s druge strane, eklezijalno tijelo u svojoj zajedničarskoj dimenziji koje je bilo prisiljeno ostati daleko od oltara, mise i zajednice. Radi se o jednoj neprirodnoj razdijeljenosti, unatoč televizijskim prijenosima koji su nastojali to dijelom nadoknaditi i koji su bili praćeni u obiteljima. Međutim, i dugotrajan post od euharistije pripada iskustvu prebivanja u grobu u iščekivanju uskrsnuća. Dijeleći iskustvo mnogih kršćanskih zajednica diljem svijeta koje zbog progona ili nedostatka svećenika nemaju euharistiju, možemo naučiti više cijeniti euharistijska slavlja i služenje u ljubavi koje nam je povjereno: euharistijsko zajedništvo ima svoju puninu u eklezijalnom zajedništvu i služenju braći (usp. 1 Kor 11, 17 – 29).

Nije nimalo lako, hrabro i u miru, ostati u grobu: no ovo je nužan korak prema pažljivijem slušanju braće, prema dubljem dijeljenju naše krhkosti, prema pronalaženju molitvene tišine, konačno prema autentičnijem predanju Gospodinu.

NADA USKRSNE NEDJELJE

„On je uskrsnuo... on se ukazao.“ (1 Kor 15, 5) Navještaj „trećeg dana“ o kojem govori sveti Pavao u kerygmi Poslanice Korinćanima sažet je u himnima i novozavjetnim

prisposobama: takozvana „ukazanja“ jedinstvena su iskustva koja su sposobna duboko obnoviti naš život. Doista, svojom smrću Isus je promijenio smjer povijesti. No to nije isključivo samo njegova povlastica. Uskrsnuo je kao „prvina usnulih“ (1 Kor 15, 20), kao „prvorodenac od mrtvih“ (Otk 1 ,5), prije sviju, jer on otvara grob svakog od nas.

Isus ustaje od mrtvih tek treći dan, kada se činilo da ga je smrt zauvijek progutala i da ga je kamen definitivno pokopao. Naglašen je taj treći dan, jer je uskrsnuće istinito i vjerodostojno kada obuhvaća smrt i ukop. Tijelo uskrslog Isusa je u potpunosti „preobraženo“, jer je prethodno prihvatio biti sav „zgažen“. Njegovo tijelo sjaji jer se poistovjetio sa cijelim čovječanstvom. Prihvatio je sve ljudsko, čak i njegove najstrašnije aspekte.

Ova pandemija stavlja na probu navještaj kršćanske nade, onu „blagoslovljenu nadu“ o kojoj govori liturgija. Možda je također otkrila i granice pretjerano apstraktnog propovijedanja o vječnom životu, iskreno zabrinuta i ne ispod glasa, nego nam ukazuje na onostranost bez da izbjegne provesti određeno vrijeme na Golgoti i u grobu. Unatoč pokušajima obnove navještaja kršćanske nade (usp. Benedikt XVI., *Spe salvi*) ostali smo u okvirima zapadne kulture, koja se ne bavi previše temama besmrtnosti i uskrsnuća, kao ni time što ćemo biti nakon smrti. Smrt, neugodna i neprihvaćena, prolazi tako dva pokušaja neutralizacije: šutnja ili ju se pretvara u neku predstavu. Vječni život, sa svim svojim posljedicama – sud, nebo, čistište, pakao, uskrsnuće – prikazuje se kao nešto bezazleno ili je stavljen u ladicu simboličnog promatranja: dva pokušaja da ga se isključi iz zemaljskog horizonta i ljudskih stvari koje vrijedi pokušati ostvariti.

Za nas kršćane, da, to je pitanje terminologije, ali to je prije svega pitanje iskustva i svjedočenja. Naravno, terminologiju treba ažurirati, ne samo na teološkoj razini, već i u pastoralnoj praksi i propovijedima. Ali, prije svega, potrebno je znati kako ostvariti znakove vječnog života u našem svakodnevnom zemaljskom životu. Ivanovo evanđelje često govori o vječnom životu i o uskrsnuću u sadašnjosti, primjerice Isusovim sažetim riječima Marti. „Ja sam uskrsnuće i život.“ (usp. Iv. 11,25) Oni koji idu ka željenom cilju prihvaćaju težinu putovanja bez gubljenja hrabrosti. Oni koji idu u nadi vječnog života nalaze tragove vječnosti čak i u gesti davanja gutljaja vode malenima. (usp. Mt 10,42) S Evanđelje u ruci, konačna ispitna formula bit će vrlo jednostavna: „Jesi li mi pomogao kad sam bio gladan ili žedan, kad sam bio gol i siromašan, stranac, bolestan i zatvoren.“ (usp. Mt. 25, 31-46) „Na koncu

našeg života suditi će nam se koliko smo ljubili.“ (sv. Ivan od Križa)

Navještaj kršćanske nade (Rim 5,5) daleko je od toga da bude alternativa ljudskoj nadi ponekad predstavljenoj kao zbirci apstraktne istine. Ista nema nikakve veze s našim zemaljskim postojanjem i njegovim očekivanjima, nego je izložena prigovorima otuđenja, uzaludne nade ili kompenzacijske fantazije. Kršćanska eshatologija je zapravo antropologija koja zahtjeva puninu, milosrdnu ljubav prema bližnjima, koja se počinje oblikovati u sadašnjosti i orijentirana je na ispunjenje. Bez tog horizonta, svaki klica ljubavi, svaki projekt, želja i san bit će nemilosrdno razbijeni: to bi stvarno bila obmana našeg života na zemlji, ako virus ili potres, nepažnja u vožnji auta ili trenutak očaja budu dovoljni da sve završi, zauvijek.

Kršćanska nada temelji se na iskustvu zajednice koja vjeruje u Uskrsloga. Osam dana nakon Isusova uskrsnuća učenici su ponovno u dvorani posljednje večere, u kući sa zatvorenim vratima. (usp. Iv. 20, 19) Imaju strah od rizika i ne mogu se pokrenuti izvan tog okruženja. Osjećaju se hrabrima u tom prostoru, ali znaju da će im s vremenom taj prostor postati pretijesan. Stoga uskrsli Gospodin dolazi k njima u taj zatvoreni prostor gdje su se sklonili. Prije svega doživljavaju susret s Uskrslim. Bio je to prvi dan nakon subote, prvi radni dan nakon dana odmora i slavlja. Uskrsli Isus dolazi aktivirati procese evanđeoskog života u svakodnevici učenika.

Ne piše koliko je Isus dugo ostao s učenicima. Može se pretpostaviti da je bio onoliko koliko mu je bilo potrebno da ih uvjeri, poduči o otajstvima vjere i motivira ih na novi način života. Ako ih je, s jedne strane, Isusova nasilna smrt traumatizirala i dezorijentirala te ih natjerala da se zatvore, s druge je strane, paradoksalno tražila pitanja poput onog Tominog: „Ako ne vidim na njegovim rukama biljeg čavala i ne stavim svoj prst u mjesto čavala, ako ne stavim svoju ruku u njegova rebra, neću vjerovati“ (Iv 20, 25) – koji sada pronalazi svoj odgovor u Uskrsnomu.

Događaj Isusova uskrsnuća stavlja našu želju za životom na razinu stvarne mogućnosti. Njegovo uskrsnuće objašnjava konačno preobraženje njegova tijela, ulazak tijela u božansku dimenziju. Njegovo zemaljsko tijelo prodahnuto je Duhom i proslavljeno, te nam Isus tako ukazuje na uskrsnuće svakoga od nas. „Kristovo uskrsnuće nije događaj prošlosti; ono sadrži vitalnu snagu koja može preobraziti ovaj svijet. Gdje se čini da je sve mrtvo, iznenade se pokažu znakovi uskrsnuća. To je neodoljiva snaga. Često se čini da Bog ne postoji: svuda oko sebe vidimo nepravdu, zlo, ravnodušnost i okrutnost. Ali je istina i to da usred tame uvijek raste nešto novo što prije ili kasnije donosi plod. Na opustošenoj zemlji buja život, nezaustavljivo i nepobjedivo. Koliko god se činilo da je tama velika, dobro dolazi uvijek nanovo do izražaja i širi se uokolo. U našem svijetu uvijek nanovo se rađa ljepota, uzdiže se i preobražava kroz oluje povijesti. Vrednote uvijek teže za tim da se ponovno jave u novim oblicima i ljudska bića su se ponovno digla iz situacija koje su se činile bezizglednima. To je snaga uskrsnuća i svi koji evangeliziraju oruđe su te snage.“ (*Evangelii Gaudium*, br. 276)

ZA KREATIVNO PUTOVANJE

Uskrsna lektira pandemijskog iskustva ne može nam jednostavno dati povratak na prethodnu situaciju s nadom da ćemo ponovno preuzeti plug gdje smo bili prisiljeni ostaviti ga. Iskustvo Velikog petka i subote – boravak na križu i u grobu – kršćani više ne mogu doživjeti kao jedan predah, koji se uskoro treba zaboraviti. Umjesto toga ovo mora postati opomena i poticaj da se razvija nova egzistencija. Još uvijek odzvanjaju riječi pape Franje: „Pastoral u misijskom ključu traži da se napusti lagodni pastoralni kriterij koji se vodi onim ‘uvijek se radilo tako.’ Pozivam sve da budu odvažni i kreativni u toj zadaći preispitivanja evangelizacijskih ciljeva, struktura, načina i metoda vlastitih zajednica.“ (Evangelii Gaudium, br.33)

Križ i grob mogu postati učitelji koji sve nas uče da se promijenimo, obratimo i oslušujemo ušima i srcima sve tragedije uzrokovane nepravdom i nasiljem, kako bismo imali hrabrosti utkati božanske geste u naše ljudske odnose: mir, pravednost, blagost i ljubav. To su klice uskrsnuća, bljeskovi uskrsne nedjelje koji navještaj vječnog života čine konkretnim i vjerodostojnim.

Ako naučimo da je sve dar, ako kroz ovo dođe do izražaja novi osobni i društveni stil, koji se odriče gundanja i arogancije, a usvaja dijeljenje, zahvaljivanje i hvale Bogu, onda će nas pandemija naučiti nečemu važnom. Iskusi ćemo je, iščitati i usvojiti slušajući Duha i biti dionici otajstva rassetoga i uskrsloga Gospodina.

Tako ćemo nanovo krenuti na put kao kršćanska zajednica stopama ljudi našega vremena, produhovljeni nježnošću, razumijevanjem i nadom koja ne razočarava.

